

KINDERWENS EN MEDICIJNGEBRUIK

Door Elise Ringeling

Ongeveer 15% van de stellen in Nederland heeft problemen met het krijgen van kinderen. Bij een gedeelte hiervan blijkt sprake te zijn van verminderde vruchtbaarheid. In ongeveer een derde van de gevallen ligt de oorzaak bij de vrouw, in een derde bij de man en in een derde bij beiden. Sommige medicijnen hebben invloed op de vruchtbaarheid of zijn een risico voor het ongeboren kind. Goede voorlichting aan patiënten met een kinderwens is daarom belangrijk.

Medicijnen kunnen een risico zijn voor het ongeboren kind. Sommige medicijnen vergroten de kans op vroeggeboorte, aangeboren afwijkingen of bijwerkingen bij de baby. Daarom worden deze medicijnen in het apotheekinformatiesysteem (AIS) bewaakt bij zwangerschap. Deze adviezen zijn ook belangrijk voor vrouwen die niet zwanger zijn, maar wel een kinderwens hebben. Deze kinderwens kan overgaan in een zwangerschap, maar het precieze moment van de bevruchting is meestal niet duidelijk. Met het gebruik van medicijnen kan bij een vrouw met een kinderwens alvast gekeken worden naar de beste optie.

GEBRUIK ISOTRETINOÏNE

Isotretinoïne, voorgeschreven bij erge acne, is een voorbeeld van een medicijn dat een grotere kans geeft op aangeboren afwijkingen. Het is belangrijk om extra maatregelen te nemen om zwangerschap te voorkomen. Hier zijn speciale zwangerschapspreventieprogramma's voor opgesteld. Voor de start van isotretinoïne is geadviseerd om met een zwangerschapstest te laten zien dat de vrouw niet zwanger is. De apothekers-assistent speelt hier een belangrijke rol, door aan de balie voorlichting te geven over de risico's van het medicijn tijdens de zwangerschap. Ook is het belangrijk te vragen of de vrouw goedwerkende anticonceptie gebruikt om zwangerschap te voorkomen.

ASTMA, EPILEPSIE, DEPRESSIE

Bij bepaalde ziektes is het niet verstandig als de vrouw stopt met haar medicijnen als ze een kinderwens heeft of zwanger is. Dit is bijvoorbeeld zo bij astma, epilepsie en depressie. De medicijnen die worden gebruikt, hebben vaak risico's voor het ongeboren kind. Toch heeft het vaak de voorkeur om de behandeling door te zetten: de risico's van een niet goed behandelde ziekte zijn namelijk vaak groter dan de

risico's van het medicijn. Zo kunnen vrouwen van wie de epilepsie niet goed onder controle is, meer epileptische aanvallen krijgen. Dit is gevaarlijker voor het kind dan wanneer de vrouw de medicijnen tegen epilepsie blijft gebruiken. De afweging tussen het onder controle zijn van de ziekte en het risico van het medicijn voor het ongeboren kind wordt altijd genomen in overleg met de voorschrijver, patiënt en zo nodig de apotheker. De arts zal de patiënt en de baby tijdens de zwangerschap en na de bevalling extra controleren.

Naast deze persoonlijke begeleiding, geven de meeste apotheken voorlichting over het gebruik van foliumzuur. Voldoende inname van foliumzuur is belangrijk om aangeboren afwijkingen zoals een open ruggetje, hartafwijkingen en een hazenlip te voorkomen. Het is aan te raden te beginnen met elke dag foliumzuur slikken, nog voordat de vrouw zwanger is. Als bij de apotheek bekend is dat een vrouw een kinderwens heeft, kan hierover aan de balie of in de spreekkamer advies worden gegeven.

KINDERWENS BIJ DE MAN

Terwijl bij vrouwen de invloed van medicijnen vooral gericht is op de situatie ná de bevruchting, is bij mannen de invloed van medicijnen vóór de bevruchting belangrijker. Er zijn verschillende manieren waarop medicijnen invloed hebben op de vruchtbaarheid van een man. Zo kunnen medicijnen zorgen voor een verminderde aanmaak van sperma, minder zaadcellen, of problemen met seks zoals erectiestoornissen of geen zaadlozing krijgen bij het klaarkomen.

Als in de apotheek bekend is dat een man een kinderwens heeft, maar het niet lukt zwanger te worden, kan dit via het AIS worden vastgelegd. Bij medicijnen die invloed hebben op de vruchtbaarheid van

de man komt dan een signaal op. Voor deze medicijnen kan dan een keuze gemaakt worden voor een alternatief. Als een ander medicijn niet mogelijk of wenselijk is, kan uitleg worden gegeven over de nadelen van het medicijn voor de vruchtbaarheid.

Veel oncolytics kunnen na behandeling verminderde vruchtbaarheid of onvruchtbaarheid veroorzaken. De schade aan cellen die optreedt bij chemotherapie is blijvend. Het verschilt per soort en lengte van de behandeling hoe erg de schade is. Voordat de behandeling begint, moet de patiënt goed worden ingelicht over de gevolgen voor de vruchtbaarheid. Vaak kan gekozen worden voor de optie om zaadcellen in te vriezen voordat de behandeling begint, zelfs als het medicijn geen grote invloed heeft op de vruchtbaarheid. Een eventuele latere behandeling kan namelijk wél invloed hebben op de vruchtbaarheid.

AAN DE BALIE

Het is natuurlijk niet meteen aan een patiënt te zien dat hij een kinderwens heeft. Ook kan kinderwens en vruchtbaarheid een moeilijk onderwerp zijn voor sommige patiënten, zeker aan de balie. Toch kan het heel nuttig zijn om ernaar te vragen. Een goed moment hiervoor is bijvoorbeeld als een vrouw vertelt dat ze is gestopt met de anticonceptiepil of als ze foliumzuur koopt aan de balie. Soms kan de spreekkamer van de apotheek helpen dit onderwerp privé te kunnen bespreken. Houd er bij

een kinderwens ook rekening mee dat de omgeving van de patiënt niet altijd weet dat hij die wens heeft. Apothekersassistenten kunnen hier een belangrijke rol spelen door dit mogelijk gevoelige onderwerp bespreekbaar te maken.

VASTLEGGEN IN AIS

Als het tijdens een baliegesprek duidelijk is geworden dat de patiënt een kinderwens heeft, kan dit worden vastgelegd in het AIS. Dit kan als contra-indicatie (CI): kinderwens man of kinderwens vrouw. Deze CI's zijn uitwisselbaar via het landelijk schakelpunt (LSP).

Als de CI is vastgelegd, zal hier medicatiebewaking op worden uitgevoerd. De adviezen van de medicatiebewaking zijn gebaseerd op informatie van Moeders van Morgen. Bij vrouwen zal, net als bij CI zwangerschap, altijd een melding opkomen. Voor alle medicijnen is voor de CI kinderwens vrouw in de bewaking opgenomen of het medicijn (waarschijnlijk) veilig is of (mogelijk) risico op aangeboren afwijkingen geeft voor het ongeboren kind. Voor mannen zal alleen een melding opkomen als bekend is dat het medicijn negatieve gevolgen heeft voor een kinderwens. Als deze CI is vastgelegd, is het ook belangrijk om regelmatig te beoordelen of de kinderwens nog aanwezig is om de informatie actueel te houden. <

Elise Ringeling is apotheker medicatiebewaking bij Stichting Health Base.

WAT APOTHEKERSASSISTENTEN KUNNEN BIJDRAGEN IN DE PRAKTIJK

- > Leg CI kinderwens man of vrouw vast in het AIS als hier sprake van is. Beoordeel regelmatig of de kinderwens nog aanwezig is.
- > Geef persoonlijke voorlichting over de invloed van medicijnen op de vruchtbaarheid en de risico's tijdens een zwangerschap.
- > Adviseer vrouwen met een kinderwens dagelijks foliumzuur te slikken.